

УДК 37.013:37.018.1:796

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347854>

Оксана Даниско, м. Полтава

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4040-562X>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті визначено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов розвитку соціальної компетентності школярів засобами фізичної культури. Автор аналізує вплив модифікації змісту фізкультурної діяльності на формування співпраці, комунікативності, емпатії та самоконтролю учнів п'ятих класів. Експериментально доведено необхідність створення позитивного емоційного клімату, партнерської взаємодії між учителем і учнями, інтеграції урочної та позаурочної діяльності для розширення соціального досвіду школярів. Запропоновано методи підвищення ефективності навчання, такі як рухливі ігри та естафети в малих групах, спортивні змагання, рефлексивні вправи, групові проєкти, волонтерські ініціативи та методична підтримка вчителів. Підкреслено значення фізичної культури як інструменту формування м'яких навичок і соціально-емоційної компетентності учнів у контексті реалізації завдань Нової української школи.

Ключові слова: соціальна компетентність; фізична культура; м'які навички; soft skills; соціально-емоційне навчання; педагогічні умови; учні; Нова українська школа.

Постановка проблеми. Формування соціальної компетентності школярів є одним з актуальних завдань Нової української школи. Соціальна компетентність охоплює систему знань, установок і соціальних навичок, що забезпечують ефективну взаємодію особистості з оточенням. Цей складник особистісного становлення відіграє провідну роль у щоденному житті сучасної людини, сприяє її успішній соціалізації та інтеграції в суспільство, опануванню соціальних ролей, впливає на перебіг життєвих подій. Одним із потенційно дієвих напрямів реалізації означеного завдання є використання можливостей фізичної культури як соціально спрямованого виду діяльності. Державні стандарти та навчальні програми з фізичної культури Нової української школи зорієнтовано не лише на фізичний розвиток, а й на виховання

соціальних умінь школярів – взаємодіяти в команді, дотримуватись чесної гри, виявляти взаємоповагу та толерантність у спільній діяльності. Отже, формування соціальної компетентності засобами фізичної культури відповідає як нагальним запитам суспільства XXI століття, так і цілям сучасної освітньої реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування соціальної компетентності учнів в освітньому процесі не є новою для педагогічної науки. Вітчизняні та зарубіжні вчені активно досліджували різні аспекти соціалізації школярів. Зокрема, сформульовано підходи до окреслення сутності та структури соціальної компетентності школярів як системи навичок ефективної взаємодії з навколишнім соціальним середовищем, а також соціально-індивідуальних цінностей і мотивів життя (Н. Басюк, Т. Гужанова (2015), О. Боровець, М. Демчук (2017), І. Краснощок, Т. Кравцова (2024) та ін. У структурі цієї компетентності науковці виділяють когнітивний (знання про норми, правила), ціннісний (установки, емпатія), поведінковий (здатність реалізовувати набуті знання й цінності в конкретних соціальних ситуаціях), рефлексивний (усвідомлення емоцій, розуміння наслідків своїх дій) і комунікативний (навички міжособистісної взаємодії) складники. В сукупності ці компоненти становлять фундамент так званих «м'яких навичок» (*soft skills*) – здатності до розуміння соціальних ролей, ефективної комунікації, співпраці, дотримання соціальних норм, попередження або конструктивного вирішення конфліктів, організації спільної діяльності та позитивної командної взаємодії. Розвиток зазначених якостей у школярів є запорукою їхньої успішної соціальної інтеграції та особистісного зростання.

Дослідники Д. Губарева (2021), О. Матвієнко, М. Химич (2024) та ін. визначили комплекс педагогічних умов, необхідних для ефективного соціального розвитку школярів, зокрема: партнерська взаємодія між учителем і учнями, створення психологічно безпечного середовища, використання різноманітних форм соціальної діяльності (рольові ігри, групова робота, проекти, творчість), залучення дітей до соціально значущих практик (участь у самоврядуванні, волонтерстві), навчання конструктивному розв'язанню конфліктів, створення соціальних ситуацій і стимулювання рефлексивної діяльності. Саме такі

умови забезпечують найбільш сприятливе підґрунтя для розвитку соціальної компетентності школярів.

Водночас у науковій літературі відсутній уніфікований підхід щодо технології цілеспрямованого формування соціальної компетентності учнів засобами фізичної культури. Вітчизняні вчені відзначають, що урок фізичної культури доцільно наповнювати завданнями на розвиток співпраці: вправами, де учні мають визначати ролі, діяти спільно, погоджувати дії та дотримуватися правил. Так, у дослідженні Р. Петрини та О. Кузіва (2024) теоретично обґрунтовано доцільність інтеграції спортивних змагань і командних ігор у структуру уроків фізичної культури. Автори доводять, що така діяльність сприяє формуванню в учнів навичок ефективної взаємодії, розвитку групової відповідальності та підвищенню рівня соціальної інтегрованості в учнівському колективі. Науковці І. Турчик, Н. Сороколіт, Б. Цюпак (2020) довели доцільність використання ігрової і змагальної діяльності як засобу формування позитивної самооцінки, стратегій поведінки в проблемних ситуаціях, рівня комунікації та співпраці, позитивної динаміки успішної адаптації до шкільного навчання учнів базової школи. О. Качан (2025) у ході педагогічного експерименту встановив, що використання інтерактивних методів навчання (рольові ігри, командні змагання та тренінгові вправи) на уроках фізичної культури забезпечує більш ефективний розвиток соціальних навичок учнів порівняно з традиційними підходами. О. Воєділова та В. Пода (2025) на підставі аналізу теоретичних і методологічних засад розвитку соціальних навичок школярів у процесі фізичного виховання підкреслюють, що уроки фізичної культури є оптимальною платформою для формування соціальних компетентностей, оскільки ситуації рухової активності природно вимагають наполегливості, відповідальності, дотримання правил, взаємодії в команді та конструктивного вирішення проблемних ситуацій.

Аналіз зарубіжних наукових джерел засвідчує стабільно позитивний вплив рухової активності на соціальний розвиток дітей і підлітків. У систематичному огляді К. Опстоел (Opstoel, 2020) на підставі аналізу наукових публікацій з проблеми особистісного та соціального розвитку дітей і молоді (6 – 18 років) у контексті фізичного виховання та спорту підтверджено стійкий

позитивний зв'язок між фізичною активністю та формуванням особистісних і соціальних навичок (співпраця, лідерство, комунікація, саморегуляція, просоціальна поведінка та ін.), що засвідчує значний потенціал фізичної культури і спорту як середовища соціалізації та розвитку молоді.

У дослідженні Ю. Ердіналіта та А. Мамун (Erdilanita & Ma'mun, 2025) також встановлено, що участь дітей і підлітків у спортивній діяльності суттєво сприяє розвитку соціальних навичок. Автори доводять, що фізично активні учні демонструють вищий рівень співпраці, комунікації, лідерства та емпатії, а також кращу емоційну регуляцію завдяки позитивній соціальній взаємодії. Спортивна активність, за висновками дослідників, підвищує самооцінку, покращує емоційне благополуччя та формує відчуття соціальної приналежності, що робить її важливим чинником розвитку соціальної компетентності в дитячому й підлітковому віці.

Науковці А. Шулле та Ю, Деметріу (Schueller & Demetriou, 2018) на підставі узагальнення результатів програм фізичної активності, спрямованих на розвиток соціальної компетентності школярів у різних контекстах (на уроках фізичної культури, під час активних перерв та в позашкільних спортивних заходах) підтвердили, що фізична активність у шкільному середовищі є значущим чинником розвитку соціальної компетентності учнівської молоді.

З-поміж новітніх зарубіжних досліджень, присвячених інтеграції соціально-емоційного навчання у сферу фізичної культури, заслуговує на увагу робота К. Олів, К. Годро та А. Луцера (Olive, Gaudreault. & Lucero, 2021). Авторки обґрунтовують потенціал шкільної фізичної культури як платформи для формування ключових компонентів соціально-емоційної компетентності учнів на основі моделі особистої та соціальної відповідальності, що передбачає розвиток у школярів таких рис, як самодисципліна, емпатія, активна участь у суспільному житті через фізкультурну діяльність.

У дослідженні П. Урайта, С. Грея та К. Річардса (Wright, Gray, & Richards, 2021) здійснено аналіз особливостей упровадження компонентів соціально-емоційного навчання вчителями

фізичної культури в межах національної програми Шотландії. Автори відзначають, що хоча педагоги здебільшого позитивно сприймають ідеї соціально-емоційного навчання, їх реалізація ускладнюється відсутністю чітких методичних орієнтирів і системної підтримки. На практиці вчителі переважно використовують інтуїтивні стратегії формування комфортного освітнього середовища. Відтак, створення доброзичливої емоційної атмосфери в класі та необхідність методичного супроводу педагогів постає важливими детермінантами формування соціальної компетентності школярів у процесі фізичного виховання.

Отже, накопичений науковий досвід (як український, так і зарубіжний) свідчить про значний педагогічний потенціал фізичної культури у формуванні соціальної компетентності школярів, проте більшість наявних досліджень сфокусовані переважно на учнях початкових класів. Питання визначення педагогічних умов реалізації цього процесу з учнями базової школи в закладах загальної середньої освіти залишається актуальним.

Мета дослідження – визначити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування соціальної компетентності школярів засобами фізичної культури у процесі урочної та позаурочної діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення зазначеної мети у дослідженні використано *теоретичні* (аналіз, систематизація, узагальнення наукової літератури, моделювання педагогічних умов); *емпіричні* (анкетування, експертне оцінювання, соціометричний тест, педагогічний експеримент, спостереження) та *статистичні* (середні значення, стандартні відхилення, t-критерій Стьюдента) методи. Поєднання теоретичних, емпіричних і статистичних методів створило цілісну дослідницьку основу, що дозволила не лише окреслити педагогічні умови, а й перевірити їх ефективність у реальному освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося в першій чверті 2025/2026 навчального року на базі Ліцею № 2 «Подільський» Полтавської міської ради. В педагогічному експерименті взяли участь 57 учнів п'ятих класів, з яких 27 учнів 5-А класу склали експериментальну групу (далі – ЕГ) та 29 учнів 5-Б класу – контрольну групу (далі – КГ). Групи були рівноцін-

ними за статтю, віком, базовим рівнем фізичної підготовленості та попереднім рівнем сформованості соціальних навичок (початковий діагностичний зріз показав відсутність статистично значущих відмінностей між групами за критеріями соціальної компетентності).

Дослідницька робота включала три послідовні етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

На *констатувальному етапі* було визначено вихідний рівень соціальної компетентності кожного учня. Для цього використано такий комплекс методів: анкетування учнів (адаптована методика оцінювання соціально-емоційних навичок за критеріями співпраці, комунікації, емпатії, самоконтролю), експертне оцінювання вчителями поведінки дітей у групових ситуаціях, а також соціометричний тест (виявлення популярності/прийняття учня в класному колективі). Отримані дані дозволили розподілити учасників за рівнями сформованості соціальної компетентності (низький, середній, достатній). Результати первинної діагностики засвідчили, що соціальна компетентність у більшості учнів сформована на середньому рівні, зокрема таких учнів виявлено 38 осіб (66,7% від загальної кількості). Високий рівень розвитку соціальної компетентності діагностовано у 8 (14,0%), а низький – у 11 школярів (19,3%), що засвідчило недостатню сформованість відповідних навичок та актуалізувало необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу в зазначеному напрямі.

Формувальний етап експерименту тривав протягом другого семестру (січень – травень 2024/2025 навчального року) і полягав у впровадженні розроблених педагогічних умов у практику фізичного виховання ЕГ. Зокрема, в експериментальному класі було модифіковано зміст уроків фізичної культури. На кожному уроці учні долучалися до командних форм роботи (рухливі ігри та естафети в малих групах, елементи змагальної діяльності з дотриманням правил (наприклад, при вивченні варіативних модулів «Доджбол», «Футбол», «Гандбол»), ситуативні завдання на співпрацю (до прикладу, подолання умовної «смуги перешкод» спільними зусиллями, де учні мали розподілити ролі та допомагати одне одному), чергування фізичної та розумової активності з використанням дидактичного матеріалу на розвиток уваги, кмітливості чи запам'ятовування, а також рефлексивні міні-сесії наприкінці уроку (обговорення в колі, що вдалося в

командній роботі, як учні почувалися, що можна покращити наступного уроку) з метою формування самодисципліни, саморегуляції, відповідальності в прийнятті рішень.

Особливу увагу в експериментальному класі приділено формуванню позитивного емоційного клімату. Вчитель заохочував взаємопідтримку, наголошував на цінності дотримання правил чесної гри, навчав конструктивно вирішувати конфліктні моменти, наприклад, знаходити справедливе рішення у спірних ситуаціях у грі (визначення переможця, оцінка дотримання правил), усвідомлювати значення програшу як досвіду, а також адекватно реагувати на невдачі без агресії чи емоційного зриву. Педагогічні дії спрямовувалися на розвиток емоційної саморегуляції, умінь висловлювати власну думку в прийнятній формі, слухати партнера та досягати згоди.

Наприкінці кожної чверті учні експериментального класу брали участь у створенні групових творчих проєктів, що поєднували елементи рефлексії, самоусвідомлення й командної взаємодії. Так, упродовж III чверті школярі працювали над відеороликом «Чесна гра», у якому демонстрували приклади спортивної етики та командної поведінки. У IV чверті було реалізовано ідею стіннівки «Моя спортивна мрія», де учні через малюнки, тексти та фото презентували власні уявлення про спорт у своєму житті. Такі форми діяльності спрямовані на розвиток в учнів навичок співпраці, критичного мислення, самовираження та поваги до думок інших членів колективу.

З метою розширення соціального досвіду школярів ЕГ значну роль було відведено організації позаурочної роботи з фізичної культури. Для учнів організовано гурток «Веселі старты», заняття якого проходили раз на тиждень та мали командно-ігровий, змагально-розважальний характер. Окрім того, реалізовано міні-проєкт «Місія підтримки», що передбачав участь учнів експериментального класу в корисній спільній діяльності, а саме: облаштування спортивного майданчика на шкільному подвір'ї та створення там рекреаційної зони («Power Zone»); організацію «спортивної варти» для чергування на перервах і допомоги молодшим школярам у безпечному використанні спортивного інвентаря і дотримання правил гри, а також підготовку до проведення спортивного свята «Спорт об'єднує» разом з учнями старших класів. Такі форми позаурочної активності були спрямо-

вані на збагачення міжособистісного досвіду, розвиток ініціативності, лідерських якостей, уміння співпрацювати, проявляти турботу та відповідальність у взаємодії з іншими людьми.

У контрольному класі уроки фізичної культури проводилися за традиційною методикою (відповідно до навчального плану без акцентованого формування соціальних навичок), а в позаурочний час діти залучалися лише до загальношкільних заходів як учасники.

Контрольний етап експерименту (червень 2024 р.) передбачав повторне вимірювання показників соціальної компетентності в обох групах за тією ж методикою, що і на початку експерименту та здійснено порівняння отриманих результатів ЕГ та КГ до та після впровадження експериментальних педагогічних умов. Для обробки даних використано методи математичної статистики: визначено середні значення показників по групах, стандартні відхилення; значущість змін та міжгрупових відмінностей перевірено за допомогою t-критерію Стьюдента (при рівні значущості $p < 0,05$).

За підсумками контрольного зрізу зафіксовано позитивну динаміку рівня соціальної компетентності учнів ЕГ, тоді як у КГ зміни були незначними. На рис. 1 наведено порівняння середніх балів соціальної компетентності в ЕГ та КГ до та після формувального впливу.

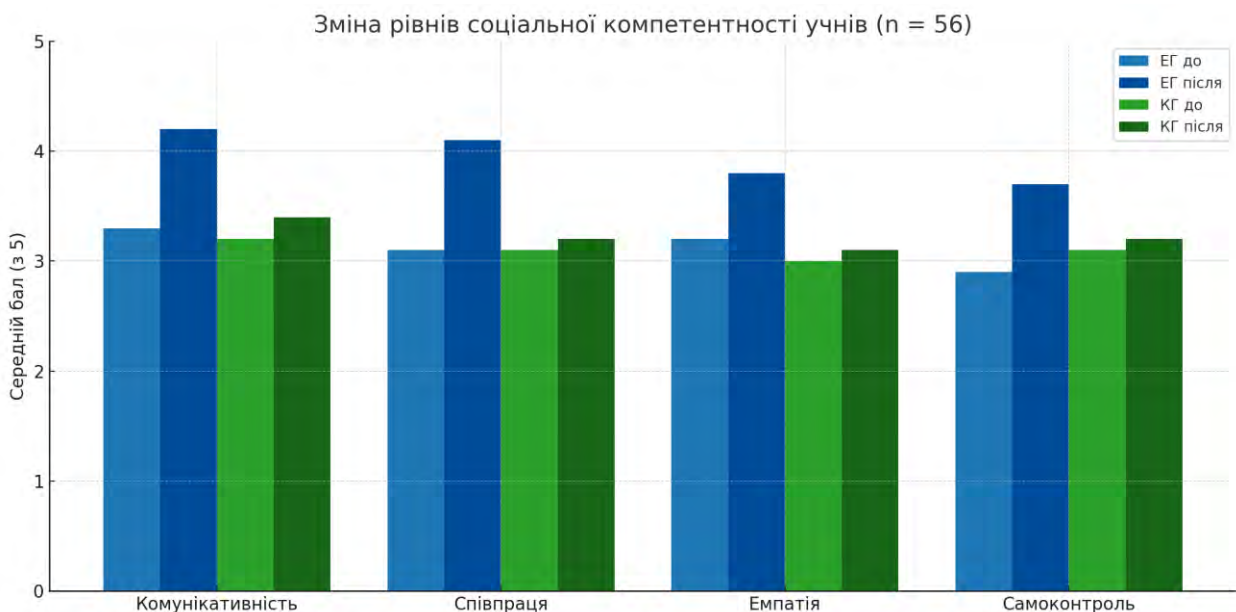

Рис. 1. Динаміка рівня сформованості соціальної компетентності учнів експериментальної і контрольної груп до та після експерименту

Як видно на рис. 1, в ЕГ середній показник соціальної компетентності зріс приблизно з 5,1 до 7,5 балів (приріст +2,4; близько +47%). Водночас КГ продемонструвала незначне підвищення – з 5,2 до 6,0 балів (приріст +0,8; +15%). Результати статистичного аналізу підтвердили значущість отриманих відмінностей: приріст показників в експериментальних класах є достовірно вищим порівняно з контрольними групами ($p < 0,01$).

До експерименту середній сумарний бал соціальної компетентності в ЕГ становив 12,5, а після експерименту зріс до 15,8. Найбільші позитивні зміни спостерігаються за показниками співпраці (приріст 1,0 бали, що становить 32% від початкового значення) та комунікативності (приріст 0,9 бали, 27%). Значення показників емпатії та самоконтролю також суттєво підвищилися (на 0,6 і 0,8 балів відповідно, що відповідає приросту 19% та 28%). Такий сумарний прогрес (близько 26% підвищення загального балу) свідчить про позитивний вплив запроваджених педагогічних умов на формування соціальних навичок учнів ЕГ.

У КГ середні показники соціальної компетентності до та після експерименту мають незначні зміни. Зокрема, комунікативність зросла лише на 0,2 бали (близько 6% від початкового значення), а показники співпраці, емпатії та самоконтролю підвищилися на 0,1 бали (близько 3% кожен показник). Загальний сумарний бал у КГ збільшився з 12,4 до 13,0 (приріст 5%). Ці показники підтверджують, що без цілеспрямованого педагогічного впливу значного розвитку соціальної компетентності в КГ не відбулося, тоді як в ЕГ цей приріст був відчутним.

Окрім того, структура рівнів за групами змінилася: якщо до експерименту в обох групах переважав середній рівень соціальних умінь, то після експерименту частка учнів з високим рівнем соціальної компетентності в експериментальних класах зросла до 40% (проти 13% на початку), тоді як у контрольних класах цей показник залишився майже без змін (15% після, проти 12% до). В ЕГ значно зменшилася кількість учнів з низьким рівнем розвитку соціальних навичок (з 20% до 7%), тоді як у КГ відбулися несуттєві зміни (близько 18% і 16% відповідно).

Отримані результати чітко вказують на ефективність запропонованих педагогічних умов формування соціальної

компетентності школярів засобами фізичної культури. Помітне покращення соціальних навичок учнів ЕГ можна пояснити комплексним впливом, здійсненим протягом формувального етапу. Використання командних ігор, естафет та інших видів колективної рухової активності забезпечило умови, за яких діти набували практичного досвіду співпраці і комунікації під час фізкультурно-спортивної діяльності.

Результати педагогічного експерименту узгоджуються з основними положеннями як вітчизняних, так і міжнародних досліджень у галузі формування соціальної компетентності учнів засобами фізичної культури. Проведений аналіз дозволяє встановити низку важливих кореляцій.

По-перше, підтверджено висновки вітчизняних науковців (Д. Губарева, 2021; О. Матвієнко та М. Химич, 2024; Р. Петрина та О. Кузів, 2024; І. Турчик, Н. Сороколіт, Б. Цюпак, 2020) щодо доцільності впровадження педагогічних умов, що стимулюють партнерську взаємодію між учителем і учнями, створення безпечного освітнього середовища, використання групової та ігрової діяльності для соціалізації школярів через упровадження рольових ігор, завдань на співпрацю та рефлексію, що сприяють формуванню атмосфери довіри, відкритої партнерської комунікації та емоційної підтримки. В ЕГ, де ці умови були реалізовані, зафіксовано суттєвий приріст соціальних навичок (середній бал 46%), що корелюється з результатами досліджень українських педагогів.

По-друге, отримані результати узгоджуються з міжнародними науковими позиціями. Так, у систематичному огляді К. Опстоел (Opstoel, 2020) зі співавторами, а також у працях Ю. Ердіналіта та А. Мамун (Erdilanita, Ma'mun, 2025) стверджується, що участь у групових заходах фізкультурно-спортивного спрямування сприяє розвитку співпраці, комунікації, лідерства, емпатії та саморегуляції школярів. Наше дослідження також зафіксувало покращення саме за цими параметрами соціальної компетентності, що підтверджує ефективність фізичної культури як інструменту формування соціальних, так званих м'яких навичок школярів.

По-третє, спостерігається чітка відповідність розроблених нами педагогічних підходів та принципів соціально-емоційного навчання, зокрема самосвідомості, соціальної обізнаності, саморе-

гулячії, навичок міжособистісної взаємодії та відповідального ухвалення рішень через залучення школярів до групових і колективних форм (рухливі та спортивні командні ігри, естафети, змагання, міні-проекти) діяльності. Це корелює з висновками К. Олів зі співавторами (Olive, Gaudreault, Lucero, 2021), які підкреслили потенціал шкільної фізичної культури в розвитку соціально-емоційної компетентності учнів на основі моделі особистої та соціальної відповідальності.

По-четверте, підтверджено ефективність поєднання урочної й позаурочної діяльності та інтеграцію інтерактивних форм і методів організації занять, як це рекомендують науковці О. Воєділова та В. Пода (2025), О. Качан (2025) та І. Шуелле з Ю. Деметріу (Schueller & Demetriou, 2018). Участь учнів у гуртках, спортивних змаганнях, волонтерських проєктах за межами уроків дозволила розширити соціальний досвід школярів, що своєю чергою позитивно вплинуло на закріплення сформованих умінь у реальних комунікативних ситуаціях.

По-п'яте, простежується чітка кореляція між результатами дослідження П. Урайта, С. Грея та К. Річардса (Wright, Gray, & Richards, 2021) та висновками, отриманими в межах нашого педагогічного експерименту, що акцентує на необхідності належної методичної підготовки педагогів для ефективної реалізації компетентнісного підходу у фізичному вихованні. Зокрема, британські дослідники констатують, що без наявності чітких методичних орієнтирів і підтримки з боку освітньої системи педагоги змушені покладатися переважно на інтуїтивні стратегії. Подібну залежність зафіксовано й у межах проведеного експерименту, адже вчитель фізичної культури ЕГ пройшов попередній інструктаж і працював в тісній співпраці з автором методики, що дозволило успішно реалізувати задум і досягти конкретних результатів. Це підтверджує необхідність надання вчителям фізичної культури належної методичної підтримки, розробку спеціалізованих посібників, тренінгів і системи професійного обміну досвідом. Таким чином, результати проведеного дослідження не лише підтверджують теоретичні й емпіричні засади вітчизняних та зарубіжних науковців, але й конкретизують ефективні педагогічні умови, придатні для інтеграції в освітній

процес Нової української школи. Вони також вказують на потенціал фізичної культури як дієвого інструменту розвитку ключових соціальних навичок школярів.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити та апробувати педагогічні умови формування соціальної компетентності школярів засобами фізичної культури. Такими умовами є: 1) модифікація змісту уроків, цілеспрямована інтеграція в зміст урочної діяльності з фізичної культури рухливих ігор та естафет у малих групах, змагань зі спортивних ігор зі зміною правил, вправ на співпрацю, творчих міні-проектів; 2) створення і підтримка позитивного емоційного клімату та партнерської взаємодії в системі «учитель–учень» на засадах довіри, взаємоповаги та підтримки; 3) інтеграція урочної та позаурочної фізкультурної діяльності (гурткова робота, волонтерство з облаштування спортивних споруд, допомога молодшим та взаємодія зі старшими учнями в організації рекреаційної і змагальної діяльності) задля розширення соціального досвіду школярів; 4) формування навичок рефлексії учнів щодо власної поведінки у спільній діяльності (обговорення, творчі завдання, командна співпраця) з метою розвитку критичного мислення, самопізнання, комунікативних навичок і взаємоповаги школярів; 5) організація методичної підтримки та підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури з розвитку м'яких навичок школярів і впровадження інтерактивних та інклюзивних освітніх практик.

Отримані результати узгоджуються з положеннями концепції Нової української школи, що визначає формування соціальної компетентності школярів (уміння співпрацювати, комунікувати, виявляти ініціативу та толерантність) як пріоритет сучасної освіти. Дослідження засвідчило, що фізична культура може бути дієвим інструментом у цьому процесі за умови науково обґрунтованого педагогічного супроводу.

Перспективи подальших досліджень. Актуальними напрямами наукових пошуків можуть бути питання адаптації та впровадження визначених педагогічних умов для здобувачів освіти інших вікових груп з урахуванням гендерних і психологічних особливостей, а також змін у соціальних ролях.

Список використаної літератури

- Басюк, Н. А., Гужанова, Т. С., Рудницька, Н. Ю. (2015). Формування соціальної компетентності молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Проблеми освіти*, 84, 10-14.
- Боровець, О. В., Демчук, М. В. (2017). Особливості формування соціальної компетентності молодших школярів. *Інноватика у вихованні*, 5, 109-115. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2017_5_12
- Воєділова, О. М., Пода, В. І. (2025). Формування соціальних навичок школярів на уроках фізичної культури. In *Scientific research: modern challenges and future prospects: the 11 th International scientific and practical conference MDPC* (pp. 402). Publishing, Munich, Germany.
- Губарева, Д. В. (2021). *Формування основ соціальної компетентності у молодших школярів засобами проєктної діяльності*. (Дис. д-ра філософії). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ. Взято з <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39541>
- Качан, О. (2025). Психолого-педагогічні особливості розвитку та діагностика ступеня соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти в контексті формування фізичної культури особистості. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Педагогіка. Психологія*, 7, 89-94. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-red.psyh-2025-1.12>
- Краснощок, І. П., Кравцова, Т. О. (2024). Формування соціальної компетентності підлітків у середовищі закладів загальної та позашкільної освіти. *Наукові записки ЦДУ імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*, 216, 211-217. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-211-217>
- Матвієнко, О. В., Химич, М. А. (2024). Соціально-емоційне навчання як засіб створення безпечного освітнього простору. *Освітньо-науковий простір*, 7 (2), 1, 75-84. Взято з <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/46966>
- Петрина, Р. Л., Кузів, О. О. (2024). Теоретичні основи формування соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*, 42, 71-77. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.71-77>
- Турчик, І., Сороколіт, Н., Цюпак, Б. (2020). Формування громадянських та соціальних компетентностей в учнів засобами фізичного виховання. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, 1 (121)*, 102-107. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20)
- Erdilanita, U., & Ma'mun, A. The role of sports participation on social skill development in early childhood and adolescence. In *International Seminar of Sport and Exercise Science (ISSES 2024)* (pp. 160-181). DOI: https://doi.org/10.2991/978-94-6463-593-5_17
- Olive, C., Gaudreault, K. L., & Lucero, A. (2021). Strategies for implementing social-emotional learning in adapted physical education. *Teaching Exceptional Children*, 54 (1), 63-69. DOI: <https://doi.org/10.1177/00400599211046279>
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaer, K. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26 (4), 797-813. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356336X19882054>
- Schueller, I., & Demetriou, Y. (2018). Physical activity interventions promoting social competence at school: A systematic review. *Educational Research Review*, 25, 39-55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.09.001>
- Wright, P. M., Gray, S., & Richards, K. A. R. (2021). Understanding the interpretation and implementation of social and emotional learning in physical education. *The Curriculum Journal*, 32 (1), 67-86. DOI: <https://doi.org/10.1002/curj.85>

Oksana Danysko

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCE IN SCHOOLCHILDREN THROUGH PHYSICAL EDUCATION

The article analyzes the pedagogical factors influencing the development of pupils' social competence in physical education. Drawing on national and international research and practical evidence, several critical factors emerged: adapting lesson content by incorporating group games, relays, cooperative tasks, and creative mini-projects; fostering a supportive emotional environment and a teacher–student relationship based on trust and respect; blending curricular and extracurricular activities, including clubs, volunteering, and peer collaboration to enrich pupils' social experience; cultivating pupils' self-reflection on their conduct in collective activities to advance critical thinking, self-awareness, communication, and mutual respect; and delivering methodological resources and professional development to equip teachers in executing interactive and inclusive methods.

A pedagogical experiment involving 5-6-grade pupils demonstrated the impact of these factors in schools. Statistically significant gains appeared in cooperation, communication, empathy, and self-control among the experimental group. The results underscore that physical education becomes a powerful catalyst for pupils' social growth when guided by targeted methodological support.

Keywords: social competence; physical education; soft skills; social-emotional learning; pedagogical conditions; students; the New Ukrainian School.

References

- Basiuk, N. A., Huzhanova, T. S., & Rudnytska, N. Yu. (2015). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u navchalno-vykhovnomu protsesi pochatkovoї shkoly [Formation of social competence of primary school pupils in the educational process of primary school]. *Problemy osvity [Problems of Education]*, 84, 10-14 [in Ukrainian].
- Borovets, O. V., & Demchuk, M. V. (2017). Osoblyvosti formuvannia sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Features of formation of social competence of primary school pupils]. *Innovatyka u vykhovanni [Innovations in Education]*, 5, 109-115. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2017_5_12 [in Ukrainian].
- Erdilanita, U., & Ma'mun, A. The role of sports participation on social skill development in early childhood and adolescence. In *International Seminar of Sport and Exercise Science (ISSES 2024)* (pp. 160-181). DOI: https://doi.org/10.2991/978-94-6463-593-5_17
- Hubarieva, D. V. (2021). *Formuvannia osnov sotsialnoi kompetentnosti u molodshykh shkoliariv zasobamy proiektnoi diialnosti [Formation of the basics of social competence in primary school pupils by means of project activity]*. (PhD diss.). Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39541> [in Ukrainian].
- Kachan, O. (2025). Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti rozvytku ta diahnostryka stupenia sotsializatsii uchniv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v konteksti formuvannia fizychnoi kultury osobystosti [Psychological and pedagogical features of development and diagnostics of the degree of socialization of pupils in general secondary education institutions in the context of formation of physical culture of personality]. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity [Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education]*, 7, 89-94. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.12> [in Ukrainian].

- Krasnoshchok, I. P., & Kravtsova, T. O. (2024). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti pidlitkiv u seredovyshchi zakladiv zahalnoi ta pozashkilnoi osvity [Formation of social competence of adolescents in the environment of general and extracurricular education institutions]. *Naukovi zapysky TsDU im. Volodymyra Vynnychenka. Pedagogichni nauky [Scientific Notes of Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko. Pedagogical Sciences]*, 216, 211-217. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-211-217> [in Ukrainian].
- Matviienko, O. V., & Khymych, M. A. (2024). Sotsialno-emotsiine navchannia yak zasib stvorennia bezpechnoho osvitnoho prostoru [Social-emotional learning as a means of creating a safe educational environment]. *Osvitno-naukovyi prostir [Educational and Scientific Space]*, 7 (2), 1, 75-84. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/46966> [in Ukrainian].
- Olive, C., Gaudreault, K. L., & Lucero, A. (2021). Strategies for implementing social-emotional learning in adapted physical education. *Teaching Exceptional Children*, 54 (1), 63-69. DOI: <https://doi.org/10.1177/00400599211046279>
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaer, K. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26 (4), 797-813. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356336X19882054>
- Petryna, R. L., & Kuziv, O. O. (2024). Teoretychni osnovy formuvannia sotsialnykh kompetentnosti v uchniv zasobamy fizychnoho vykhovannia [Theoretical foundations of formation of social competences in pupils by means of physical education]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Fizychna kultura [Bulletin of the Precarpathian University. Physical Culture]*, 42, 71-77. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.71-77> [in Ukrainian].
- Schueller, I., & Demetriou, Y. (2018). Physical activity interventions promoting social competence at school: A systematic review. *Educational Research Review*, 25, 39-55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.09.001>
- Turchyk, I., Sorokolit, N., & Tsiupak, B. (2020). Formuvannia hromadianskykh ta sotsialnykh kompetentnosti v uchniv zasobamy fizychnoho vykhovannia [Formation of civic and social competences in pupils by means of physical education]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnogo universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriya 15 [Scientific Journal of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov. Series 15]*, 1 (121), 102-107. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20) [in Ukrainian].
- Voiedilova, O. M., & Poda, V. I. (2025). Formuvannia sotsialnykh navychok shkolariv na urokakh fizychnoi kultury [Formation of social skills of pupils in physical education lessons]. In *Scientific research: modern challenges and future prospects: the 11 th International scientific and practical conference MDPC* (pp. 402). Publishing, Munich, Germany [in Ukrainian].
- Wright, P. M., Gray, S., & Richards, K. A. R. (2021). Understanding the interpretation and implementation of social and emotional learning in physical education. *The Curriculum Journal*, 32 (1), 67-86. DOI: <https://doi.org/10.1002/curj.85>

Одержано 14.09.2025 р. Рекомендовано до друку 23.10.2025 р. Оприлюднено 25.12.2025 р.
